

Openkomen voor de Liefde

*Reis door het veelkleurig landschap
van de mystiek*

Voor en door Hein Blommestijn

COLOFON

*Openkomen voor de liefde
Reis door het veelkleurig
landschap van de mystiek*

UITGEVER

©2023 Uitgeverij Adveniat
Amalialaan 126-G
3743 KJ Baarn, Nederland
T. +31 (0)88 23 83 600
E. info@adveniat.nl
www.adveniat.nl

REDACTIE

Rien Langelaar

EINDREDACTIE

Marian de Heer

BEELD

Foto achterflap: Ilja Zonneveld
Tekening omslag: Jaap Min
www.jaapmin.nl

VORMGEVING

Jeanine van Poppel

ISBN 9789493279803
NUR 707

‘Voor wie met ons op weg is’

Bundel aangeboden bij de tachtigste verjaardag van Hein Blommestijn, verzorgd door Rien Langelaar (red.), Esther van de Vate, Jos Huls en Carmen Fotescu. Met dank aan Lia van Aalsum, de Congregatie Dochters van Maria en Joseph, de erven van Jaap Min, de Fraters CMM Nederland, Jean-Jacques Suurmond, Karmel Titus Brandsma, de Nederlandse Karmelprovincie, Peter Nissen, de redactie van Speling, het Sormani Fonds en Stichting Ad Montem.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever, behoudens in geval van beperkingen die door de wet van toepassing zijn, en onder gehoudenheden aan de daarbij gestelde voorwaarden te voldoen.

INHOUD

Voorwoord <i>Jean-Jacques Suurmond</i>	5.
Hein Blommestijn: speling in de Godsrelatie <i>Peter Nissen</i>	7.
DE SLINGERWEGEN VAN DE MYSTIEK	12.
HET EEUWIGE NU	28.
MENSWORDING, EEN GODDELIJK GEBOORTEPROCES Irenaeüs van Lyon	48.
VOORUITGANG IN HET GEESTELIJK LEVEN Willem van Saint-Thierry	66.
SCHOONHEID DIE OVERWELDIGT Teresa van Jezus	82.
DE NATUUR, HET GELAAT VAN DE BEMINDE Jan van het Kruis	92.
HEILIGHEID GEBEURT VANUIT GOD Jean de Saint-Samson	102.

GELOVEN ZONDER GELOOF

Thérèse van Lisieux

116.

VERGEVEN IS DE DOOD AANVAARDEN

Simone Weil

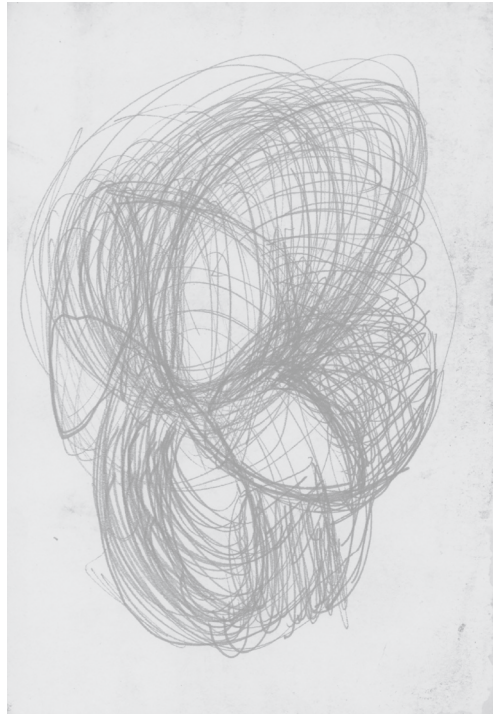
132.

GEBED ALS LEERSCHOOL VAN DE LIEFDE

Antoine de Saint-Exupéry

144.

De tekeningen op het omslag en in deze bundel zijn genomen uit een selectie tekeningen zonder titel en jaartal. In zijn jeugd in Bergen kwamen Hein Blommestijn en zijn broer Matthieu in het huis van de beeldend kunstenaar Jaap Min (1914-1987). Zij waren vertrouwd met de kinderen van de familie Min. Op latere leeftijd heeft hij altijd een band behouden met het artistieke werk van Jaap Min, waarin hij de religieuze en mystieke diepte herkent zoals hij die zelf in woorden en beschrijvingen van teksten schetst. Hij is ervan overtuigd dat mystici en kunstenaars contact hebben met dezelfde bron en daarvan in hun werk getuigen.

VOORWOORD

BIJ 80 JAAR HEIN BLOMMESTIJN

Op het eiland Schiermonnikoog woont Hein Blommestijn, een monnik in de karmelitaanse traditie met een deuk in zijn hoofd. Die kreeg hij al op jonge leeftijd, als een kus van de dood. Ik vraag me weleens af of dat kuiltje niet een *thin place* is, zoals ook van sommige pelgrimsoorden wordt gezegd: een plek waar de scheiding tussen hemel en aarde dun is, poreus. Als God dichtbij komt, in leven of in sterven, gebeurt er wat met een mens. Er vallen gaten in de muren waarmee we hem van het lijf houden, om ongestoord onze eigen gang te kunnen gaan. De liefde van God ontwricht.

Heins passie is het lezen, vertalen en toelichten van teksten, op mystagogische wijze. Mijn vrouw Marianne Vonkeman organiseerde jarenlang een studiedag mystiek in Vlaardingen, waar wij destijds als predikant werkten. Hij kwam dan aan met een karretje boeken, soms afgewisseld door zijn wapenbroeder Jos Huls. Bij Hein wordt een mystieke tekst een net van woorden waarmee hij iets levends, glinsterends, iets totaal Anders dan wij kennen weet op te halen – iets wat onmiddellijk weer wegglipt, onmogelijk om vast te leggen in een of andere theorie.

Hij schept er dan ook plezier in om mensen in verwarring te brengen. In zijn toelichting liet hij zich vaak onderbreken door vragen en opmerkingen uit zijn gehoor, nietsvermoedende gemeenteleden. Eerst knikte hij instemmend, om daarna de vanzelfsprekende vooronderstellingen achter de vragen vriendelijk af te breken. Verbijsterd gingen de mensen na afloop naar huis. Misschien dat ze ooit nog eens als vrolijk wrakhout op een zeker Waddeneiland aanspoelen.

Openkomen voor de Liefde

Hein is een meester in het doorprikken van de aannames waarmee we gedachteloos ons bestaan structureren: 'zo is God', 'zus is de mens', 'dit is geloof', 'dat is ongeloof'. Daarop reageerde hij eens: 'Als iemand zegt dat hij gelooft, weet ik niet wat hij bedoelt. En als iemand zegt dat hij niet gelooft, weet ik ook niet wat hij bedoelt.' Voor mij een eyeopener. Alsof ik in plaats van de strakke kanalen van de polder ineens de uitgestrekte, ontembare zee zag. Even aantrekkelijk als huiveringwekkend. Met zijn ontregelende benadering speelt Hein met verve de voor de samenleving onmisbare, door Thomas Merton beschreven, rol van de monnik als nar.

Hein leeft en spreekt vanuit een stilte, voorbij de vaste, conventionele beelden. Dat geeft hem iets onschuldigs. Zo stelde hij eens voor dat ik zijn werk als gastdocent in Frankrijk over zou nemen. Dat bleek een nogal traditionele rooms-katholieke opleiding te zijn, waar ze niet echt op een protestantse theoloog zaten te wachten. Dit is typerend: het komt eenvoudig niet bij hem op dat zoiets een punt zou kunnen zijn.

Bijzonder is dat hij op latere leeftijd, samen met Jos en Carmen Fotescu, iets is begonnen dat even oud is als nieuw: de leefgemeenschap Ad Montem. 'Leven in de leerschool van de liefde', is het motto. Moge deze gemeenschap, in samenwerking met hun cisterciënzer burens, een *thin place* tussen aarde en hemel zijn.

Ik wens Hein nog vele innige, plezierige en productieve jaren toe. Als een gids die ons helpt om te verdwalen, want hoe vinden we anders de weg?

Jean-Jacques Suurmond

HEIN BLOMMESTIJN: SPELING IN DE GODSRELATIE

Toen ik in 1977 na mijn middelbare schooltijd en een korte poging om monnik te worden, theologie ging studeren in Nijmegen, zei een bevriende Nederlandse priester die in Rome aan een proefschrift werkte: 'In Nijmegen loopt een karmeliet rond met een deuk in zijn hoofd. Die moet je opzoeken, want hij is een wijs man.' De zegsman kende Hein Blommestijn als medestudent aan de Gregoriana in Rome, de pauselijke universiteit van de jezuïeten. Hein was toen nog met zijn proefschrift bezig, dat hij enkele jaren later, in 1981, *cum laude* zou verdedigen aan de Gregoriana, waaraan hij later, van 1987 tot 2013, als gasthoogleraar ook colleges zou gaan geven. En zo zat ik al in mijn eerste studiejaar in Nijmegen bij een leesgroep over mystieke teksten, geleid door Hein en door Laetitia Aarnink. Er zouden nog vele vormen van samenwerking volgen. Na zijn promotie werd Hein wetenschappelijk medewerker van het Titus Brandsma Instituut. Hij was er ook enkele jaren directielid en wetenschappelijk directeur van en ik mocht, toen ik later als docent en hoogleraar terugkeerde in Nijmegen, deel uitmaken van de wetenschappelijke adviesraad van het TBI. Ook in de theologische faculteit kwamen we elkaar weer tegen: Hein was er twintig jaar docent en begeleidde als promotor en copromotor verschillende promoties. Maar vooral kwamen we elkaar tegen in en via het tijdschrift *Speling*.

Speling is sinds 1969 de naam van een Nederlandstalig tijdschrift voor spiritualiteit dat voordien *Carmel* heette en in 1948 was opgericht. De oorspronkelijke naam geeft al aan uit welke traditie van spiritualiteit het tijdschrift voortkomt, die van de karmelieten. Dat is ook de orde waarmee Hein Blommestijn zich zestig jaar geleden als novice verbond. Hij is zich altijd sterk verbonden blijven voelen met die traditie.

Openkomen voor de Liefde

Die verbondenheid kwam ook tot uiting in zijn bijdragen aan het vier keer per jaar verschijnende tijdschrift *Speling*. Alle tien bijdragen in deze feestbundel zijn uit *Speling* afkomstig. Zij vormen een selectie uit een veel groter aantal bijdragen.

Ik mocht zelf lange tijd redactielid zijn van *Speling*. De nummers van het tijdschrift cirkelen altijd rond één bepaald thema, dat doorgaans weer past binnen een groter jaarthema. Behalve bijdragen over dit thema heeft elk nummer ook een aantal vaste rubrieken: een artikel over een oudtestamentische tekst, tot zijn recente overlijden vaak geschreven door Heins collega en ordebroeder Kees Waaijman, een artikel over een nieuwtestamentische tekst, vroeger vaak van de hand van een andere collega en ordebroeder Jo Tigcheler, en als derde een artikel over een tekst uit de mystieke traditie. Voor die laatste rubriek kon de redactie altijd rekenen op een bijdrage van Hein Blommestijn. Veel overleg vroeg dat nooit; Hein werkte loyaal en met grote vanzelfsprekendheid mee. In de loop van vier decennia heeft Hein, naast meer thematische artikelen over spiritualiteit en mystiek, in *Speling* een heel aantal figuren en teksten uit de mystieke traditie aan de lezers voorgesteld. De laatste twee verschenen in jaargang 2017, het jaar waarin Hein ook afscheid nam van het Titus Brandsma Instituut. De in die twee artikelen behandelde mystieke auteurs kunnen nu, achteraf, als symbolisch gezien worden. De eerste was Titus Brandsma, de door Hein zeer bewonderde ordebroeder, die ook de grondlegger was van de studie van de mystiek aan de Nijmeegse universiteit en naar wie het door karmelieten en universiteit in 1968 opgerichte instituut voor de studie van de spiritualiteit is genoemd. De ander was zo mogelijk nog symbolischer: Jean de Saint-Samson. Deze mysticus en blinde karmelietenbroeder uit het begin van de zeventiende eeuw was namelijk ook het onderwerp van het proefschrift dat Hein Blommestijn in 1981 in Rome verdedigde, met de Vlaamse jezuïet en Ruusbroeckkenner Albert Deblaere als promotor.

De wetenschappelijke vorming die Hein in Rome en in Parijs heeft ontvangen, is bepalend geweest voor zijn eigen wetenschappelijke weg in

Reis door het veelkleurig landschap van de mystiek

de studie van spiritualiteit en mystiek. Onder zijn leermeesters waren aan de ene kant zorgvuldige tekstonderzoekers, met een sterke historische en filologische methodologie, zoals Albert Deblaere in Rome en de Franse historicus Jean Orcibal, kenner van het jansenisme en van de Franse spiritualiteit van de zeventiende eeuw (Fénelon, Saint-Cyran, De Bérulle), bij wie Hein studeerde aan de École Pratique des Hautes Études van de Sorbonne in Parijs. Aan de andere kant was er aan het Institut Catholique in Parijs de originele en dwarse denker Michel de Certeau, de jezuïet die de studie van de mystiek benaderde binnen een breder psychologisch en filosofisch kader en die ook de confrontatie zocht tussen mystiek en moderniteit.

De lijnen die met die vorming zijn aangegeven, kenmerken het werk van Hein Blommestijn, zowel in zijn meer academische publicaties als in zijn artikelen voor breder publiek, zoals die in *Speling*. Ik zie daarin vijf sporen. Het eerste is dat van de zorgvuldige tekststudie van het werk van de held van zijn proefschrift, Jean de Saint-Samson. Zijn hele wetenschappelijke loopbaan is Hein betrokken gebleven bij de editie van diens verzamelde werk, eerst zijn *Oeuvres mystiques*, die in 1984 in Parijs zijn verschenen, en vervolgens zijn op tien delen begrote *Oeuvres complètes*, vanaf 1987 uitgegeven door het Institutum Carmelitanum in Rome. Iedere zorgvuldige analyse van een tekst uit het verleden begint immers met het beschikken over een betrouwbare versie van de oorspronkelijke tekst, dus met teksteditie.

Een tweede spoor, in het verlengde daarvan, is Heins grote vertrouwdheid met de geschiedenis van spiritualiteit en mystiek, die hij altijd ruimhartig heeft gedeeld met anderen. Dat blijkt uit de vele artikelen over figuren uit de mystieke traditie die in *Speling* zijn verschenen en waarvan dit boek een selectie bevat. Maar ook met meer dan tweehonderd artikelen in veel andere Nederlandse en buitenlandse tijdschriften (*Carmelus*, *Studies in Spirituality*) en met boekpublicaties heeft Hein zijn kennis van de mystieke schrijvers gedeeld, in bloemlezingen (bijvoorbeeld *Verkenningen in de*

Openkomen voor de Liefde

mystiek uit 1985, *Kruispunten in de mystieke traditie* uit 1990 en *Gaan waar geen weg meer is* uit 2002), vertalingen en inleidingen. Hij droeg artikelen bij aan belangrijke naslagwerken als de *Dizionario di Mistica* (1998) en de laatste delen van de zeer gerenommeerde *Dictionnaire de Spiritualité*, waarin Hein veertien lemmata voor zijn rekening nam. Voor het Nederlandstalige lezerspubliek kwamen er inleidingen en bloemlezingen over Hadewijch, Beatrijs van Nazareth, Catherina van Genua, Jan van Ruusbroec, Johannes van het Kruis, Maria Petyt tot en met Titus Brandsma, Etty Hillesum, Antoine de Saint-Exupéry en Simone Weil.

Een derde spoor sluit daarop aan. Dat is Heins bijzondere belangstelling voor *mystiek* uit het recente verleden. Ik noemde al enkele twintigste-eeuwse mystieke schrijvers aan wie hij aandacht besteedde. In 1991 verscheen zijn boek *Tot op de bodem van het niets. Mystiek in een tijd van oorlog en crisis, 1920-1970*. Aan de in 2003 verschenen *Encyclopedie van de mystiek* droeg Hein, naast een bijdrage met Frans Maas over *mystiek en taal*, het hoofdstuk bij over *mystiek van de twintigste eeuw*. De belangstelling voor eigentijdse vormen van *mystiek* zette zich voort tot in zijn publicatie in 2017, samen met Jos Huls, van het boek *Dichtersvisioen* over het *mystieke gehalte van de laatste, postuum verschenen dichtbundel van Joost Zwagerman, Wakend over God*.

Een vierde lijn, ook nog vooral historisch van aard, zijn de publicaties van Hein over de *spiritualiteit* van vooral in de negentiende eeuw gestichte congregaties, zoals de Kleine Zusters van Sint-Joseph, de Zusters en Fraters van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid, van Tilburg, de Liefdezusters van Carolus Borromeus en nog andere. In die publicaties komt ook weer de dienstbaarheid van zijn wetenschappelijk werk naar voren: hij wil de huidige leden van religieuze congregaties vertrouwd maken met de *spiritualiteit* waaruit hun *gemeenschap* ooit is voortgekomen.

Reis door het veelkleurig landschap van de mystiek

Een aantal van deze publicaties verschenen ook in andere talen, zoals het Engels en het Indonesisch, ten dienste van de congregaties die elders in de wereld aan een nieuwe toekomst bouwen.

De vijfde lijn ten slotte is die waarin Hein zijn kennis van de psychologie combineert met die van de mystiek. Daarin komt de invloed van Michel de Certeau duidelijk tot uiting. Hein onderzoekt in een aantal originele en vernieuwende publicaties hoe spiritualiteit en mystiek een weg van bevrijding uit angst kunnen wijzen. Ook heeft hij in belangrijke mate bijgedragen aan de wetenschappelijke doordenking van de praktijk van de mystagogie, de weg van geestelijke begeleiding die een inwijding in de omgang met het goddelijk geheim wil mogelijk maken. Een centraal thema daarin is dat van het verlangen. Ik denk dan onder meer aan Heins artikel 'Aspiring as a mystagogic journey of prayer' in de feestbundel voor Kees Waaijman uit 2008, waarin hij zijn kennis van Jean de Saint-Samson combineert met die van de psychologie.

De publicaties van Hein Blommestijn zijn talrijk en divers van inhoud. Maar vooral willen zij dienstbaar zijn aan mensen die op zoek zijn naar verdieping en bevrijding. Zij willen lezers in aanraking brengen met de speling die de Geest in ons leven kan brengen: los van krampachtigheid, los van angst, los van blokkades en los van opgelegde zekerheden. De zoektocht naar bevrijding is een avontuur en de grootste avonturier is God zelf, nabij en tegelijk verborgen. De mystieke auteurs uit het verleden zijn daarbij reisgidsen en tochtgenoten. Wij mogen Hein Blommestijn dankbaar zijn dat hij ons met zovelen van hen heeft laten kennismaken en dat hij zo zijn lezers heeft geholpen om zich te openen voor de Liefde.

Peter Nissen

Speling 33,2 (1981), p. 88-94

DE SLINGERWEGEN VAN DE MYSTIEK

Reis door het veelkleurig landschap van de mystiek

 op goed geluk begonnen we aan de ontdekkingsstocht naar boven. We klommen steeds naar het hoogste punt dat we zagen. Het bleek echter een woud van kleinere bergtoppen te zijn, die je het uitzicht op het geheel ontnamen. Iedere dag gingen we op pad. We leerden dit landschap met zijn hellingen, paadjes en wisselend uitzicht op zee grondig kennen. Na enkele dagen bereikten we het hoogste punt. Daar hadden we een prachtig uitzicht op twee golven, maar we hadden vooral een goed overzicht over dit landschap dat ons steeds weer op een dwaalspoor gebracht had. Van bovenaf konden we uitzoeken wat eigenlijk de kortste en beste weg geweest zou zijn. Daar konden we eindelijk, in één blik, de landkaart raadplegen die we bewust niet gebruikt hadden. We kenden nu de berg en we waren vertrouwd met zijn geheimen. We hadden geleerd hoe je gaan kon, waar je vastliep, hoe je de weg kon bekorten, hoeveel tijd je nodig had, waar je een bron kon vinden... Dat alles wisten we uit eigen ervaring en we voelden het in onze botten. We hadden ons de berg eigen gemaakt en het deerde ons weinig dat er een asfaltweg liep tot op zekere hoogte, met zelfs een bus en een kabelbaan. Wij konden een diep genoeg belevan aan het uitzicht doordat we heel persoonlijk de berg hadden leren kennen waarop we stonden. We konden nu aan anderen vertellen wat de kortste weg is, maar we wisten ook goed dat een toeristische gids niet meer is dan het schamele vervangingsmiddel van de eigen ervaring.

Menig lezer zal gelijksoortige ervaringen opgedaan hebben. Het is mijn overtuiging dat de schrijver of schrijfster van een mystieke tekst vaak probeert een weg te beschrijven door onbekend landschap. Hij doet dat vanuit het standpunt van zijn eigen ervaring, van zijn persoonlijke ontdekkingsstocht die reeds ver gevorderd is. Hij is iemand die vanaf een heuveltop overzicht heeft over het gebied. Hij kan terugkijken op de kronkelende weg. Hij kan een routebeschrijving geven aan anderen die nog gevangen zitten in de kleine lichtcirkel midden in een omringend duister woud. Hij kan richting geven en waarschuwen voor dwaalwegen.

Openkomen voor de Liefde

Vanaf de top van de berg kan hij anderen aanwijzingen geven over de begaanbare weg naar boven. Hij heeft persoonlijk ervaren dat het pad bestaat. Hij kent de pijn, de vermoeidheid, de angst, maar ook de vreugde en de vervoering. Deze ervaring dwingt hem tot een spreken hierover. Hij wil anderen deelgenoot maken van zijn ontdekking, anderen tot gids zijn. Maar hij weet ook dat zijn spreken de anderen de mogelijkheid kan ontnemen van een persoonlijke ervaring. Zijn reisbeschrijving mag geen goedkope gids worden, waarmee anderen hun geluk kunnen kopen en een weg kunnen 'organiseren' naar de hoogste ervaring. Hij wil anderen behulpzaam zijn in het zélf opdoen van ervaring. Daarom spreekt hij een ervaringstaal. Hij spreekt niet zozeer 'over' de weg als objectief en aanwijsbaar gegeven, maar hij omspeelt haar in beeldrijke woorden. De mystieke tekst is geen logisch verhaal en ook geen praktische handleiding met talloze wenken in een begrijpelijke taal. Wat hij wil zeggen, doorbreekt ieder vast patroon. Toch is het verhaal van de mysticus vaak beter te begrijpen voor eenvoudige mensen, die niet gebukt gaan onder de dwang van onze verlichte redelijkheid, die geen spoorboekje nodig hebben om te reizen en die niet gevangen zitten in talloze begrippen en theorieën.

De mystieke tekst lijkt eigenlijk meer op het web van de spin. Het voert nergens heen, maar de spin vindt er blindelings zijn weg. De draden in lengterichting krijgen verband en stevigheid door de draden die er haaks op staan. Deze wirwar van draden is een geordend geheel van schijnbaar tegenstrijdige lijnen. Je kunt het patroon volgen vanuit vele kijkrichtingen. Alles lijkt willekeurig, maar geen draad kan gemist worden.

Je kunt het web waarnemen, maar het beantwoordt aan zijn doel wanneer het onopgemerkt blijft. Het komt voort uit het lijf van de spin en het is zijn voedselbron, maar de spin heeft geen weet van de dragende principes van het web. Eenvoudige mensen kunnen zich bedienen van een mystieke tekst, van deze wirwar van paradoxale beelden en tegenstrijdige lijnen, omdat ze contact hebben met de grondervaring ervan. Ze voelen dat de tekst werkt en hun eigen ervaring gaande maakt. Ze hebben weet van de tekst op een

Reis door het veelkleurig landschap van de mystiek

niveau dat dieper is dan onze objectiverende verstandelijkheid. Dat ligt ook in de bedoeling van de mysticus, want hij wil niet 'iets' vertellen, geen dingen die je kunt 'weten', 'begrijpen', 'onthouden' of 'onderwijzen'. Een weg wordt beschreven, dat wel. Of misschien eerder een beweging. Maar het is geen weg die je verstandelijk kunt kennen en 'vervolgens' begaan volgens planning. De mystieke tekst geeft niet meer dan een vermoeden van een route. Slechts de wandelaar viert het feest der herkenning. De mystieke tekst wil de lezer diepgaand laten veranderen door de weg te omspelen. Hij doet een beroep op mijn manier van denken en zien, maar evenzeer op mijn gevoel, op mijn verlangen, op de beleving van mijn lichaam, op mijn handelen. Hij tast me aan en brengt me in vervoering. Hij neemt me mee in zijn bewegingen, in de maalstroom van tegenstrijdige krachten en in de wirwar van elkaar kruisende betekenislijnen.

We kunnen dus niet in een rechte lijnige samenvatting vertellen waar de mystieke tekst over gaat, wat zijn 'inhoud' is. Het is eerder het ervaringsverhaal van een bergbeklimming. Het is geen planmatig aangelegde asfaltweg naar boven, die je kunt begaan zonder in gesprek te treden met de berg. Wezenlijk in de mystiek is het proces van verandering dat je doormaakt. Het gaat niet om de weg, maar om de wandelaar. De ervaring maakt je totaal anders. Er is groei in de intensiteit van de beleving, die heviger, dieper en veelomvattender wordt. De persoonskern wordt omgevormd, maar ook je denkwereld, je affectiviteit, je lichamelijkeheid: je hele persoon tot in de verste uithoeken, het onderbewuste niet uitgezonderd. Het is een proces zonder einde, waarin je steeds dieper geraakt wordt.

Mystieke schrijvers of schrijfsters proberen deze voortgaande lijn, deze tocht uit zichzelf vandaan of naar het centrum van hun persoonlijkheid, weer te geven. In het ontwikkelingsproces van hun mystieke ervaring onderscheiden ze daarom fasen of etappes. Ze doen dat vaak op verwarde wijze. Het aantal wisselt van drie tot acht. Ze gebruiken steeds weer nieuwe namen. Dezelfde schrijver bedient zich de ene keer van dit schema, en de andere keer geheel anders. Een zekere zorgeloosheid spreekt hieruit.